Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JULIANE KOKOTT
przedstawiona w dniu 17 listopada 2016 r.[1]

Sprawa C-469/15 P

FSL Holdings i in.
przeciwko

Komisji Europejskiej

Odwołanie — Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki (art. 101 TFUE) — Europejski rynek bananów — Południowoeuropejski kartel bananowy (Włochy, Grecja, Portugalia) — Koordynacja w zakresie ustalania cen i wymiana informacji mających znaczenie dla wysokości cen — Dopuszczalność dowodów — Zakazy wykorzystania dowodów — Informacje uzyskane przypadkowo — Współpraca z organami krajowymi — Przekazywanie dowodów przez organy krajowe niebędące organami ochrony konkurencji — Prawo do obrony — Skuteczna ochrona sądowa — Program łagodzenia kar — Pojęcie ograniczenia konkurencji ze względu na cel

I – Wprowadzenie

1. Czy Komisja Europejska jest uprawniona do wykorzystania w postępowaniu antymonopolowym środków dowodowych – jako informacji uzyskanych przypadkowo – przekazanych jej przez krajowy organ podatkowy? Jest to istota zagadnienia prawnego, z którym będzie musiał się zmierzyć Trybunał w niniejszym postępowaniu odwoławczym.

2. Zagadnienie to pojawia się w kontekście ujawnionego przed kilkoma laty południowoeuropejskiego „kartelu bananowego”[2]. Członkami tego kartelu były grupy przedsiębiorstw Chiquita i Pacific. Komisja uzyskała w 2007 r. informacje dotyczące tej kwestii od włoskiej policji skarbowej[3]; informacje te zostały pozyskane w ramach postępowania karno-skarbowego. W konsekwencji Komisja opierała się także na tych informacjach, wydając w dniu 12 października 2011 r.[4] decyzję w celu stwierdzenia naruszenia art. 101 TFUE oraz nałożenia grzywny w wysokości wielu milionów euro na trzy spółki grupy Pacific, a mianowicie FSL Holding (zwaną dalej „FSL”), firmę Léon Van Parys (zwaną dalej „LVP”) i Pacific Fruit Company Italy SpA (zwaną dalej „PCFI”)[5].

1 — Język oryginału: niemiecki.

2 — Ujawnionym kilka lat wcześniej *północnoeuropejskim* kartelem bananowym Trybunał zajmował się już w wyrokach z dnia 19 marca 2015 r., Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, oraz z dnia 24 czerwca 2015 r., Fresh Del Monte Produce/Komisja i Komisja/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P i C-294/13 P, EU:C:2015:416.

3 — Guardia di Finanza.

4 — Decyzja Komisji C(2011) 7273 wersja ostateczna z dnia 12 października 2011 r. dotycząca postępowania przewidzianego w art. 101 TFUE [sprawa COMP/39.482 – Owoce egzotyczne (banany)] (streszczenie Dz.U. 2012, C 64, s. 10; zwana dalej „sporną decyzją”).

5 — Zwane też dalej „wnoszącymi odwołanie”.

3. Skarga o stwierdzenie nieważności tej decyzji wniesiona przez te trzy spółki została jedynie częściowo uwzględniona. W wyroku z dnia 16 czerwca 2015 r.[6] Sąd oddalił częściowo ich skargę. Obecnie FSL, LVP oraz PCFI kontynuują działania w celu uzyskania ochrony prawnej przed Trybunałem jako sądem odwoławczym.

4. Możliwość wykorzystania informacji i dowodów otrzymanych przez Komisję od organów krajowych dotyczy kluczowego elementu zmodernizowanego systemu egzekwowania prawa antymonopolowego wprowadzonego przez rozporządzenie (WE) nr 1/2003[7]. Tym samym wyrok Trybunału w niniejszej sprawie będzie wytyczał kierunek przyszłej współpracy pomiędzy organami działającymi na poziomie Unii z organami działającymi na poziomie państw członkowskich – zarówno dla organów antymonopolowych, jak i dla organów administracyjnych działających w innych obszarach.

5. Niniejsza sprawa dotyczy obok tego kilku rutynowych zagadnień związanych z programem łagodzenia kar, skutecznością ochrony prawnej oraz pojęciem ograniczenia konkurencji ze względu na cel.

II – Ramy prawne

6. Ramy prawne dla niniejszej sprawy są określone przez art. 101 TFUE oraz rozporządzenie nr 1/2003.

7. Artykuł 12 rozporządzenia nr 1/2003, zatytułowany „Wymiana informacji", zawiera następujące przepisy:

„1. W celu stosowania art. [101 TFUE] i [102 TFUE] Komisja i organy ochrony konkurencji państw członkowskich mają uprawnienia do wzajemnego przekazywania i wykorzystywania jako dowodu wszelkiego rodzaju materiałów o charakterze faktycznym lub prawnym, w tym informacji poufnych.

2. Uzyskane w drodze wymiany informacje można wykorzystywać wyłącznie jako dowód w celu stosowania art. [101 TFUE] lub [102 TFUE] i w odniesieniu do przedmiotu, w którego sprawie zostały zebrane przez przekazujący organ. Jeżeli w tej samej sprawie stosuje się krajowe prawo konkurencji i równolegle wspólnotowe prawo konkurencji i nie prowadzi to do odmiennego rozstrzygnięcia, informacje podlegające wymianie na mocy niniejszego artykułu można również wykorzystywać do stosowania krajowego prawa konkurencji.

3. Informacja udzielona na mocy ust. 1 może zostać wykorzystana […] jako dowód w celu nałożenia sankcji na osoby fizyczne, [jedynie] jeżeli:

— przepisy prawne organu przekazującego informacje przewidują sankcje podobnego rodzaju w odniesieniu do naruszenia art. [101 TFUE] lub [102 TFUE] lub w razie ich braku,

— informacja została zebrana w sposób, który odzwierciedla [zapewnia] ten sam zakres ochrony prawa do obrony osób fizycznych, jaki przewidziano w krajowych przepisach organu otrzymującego. Jednakże w takim wypadku udzielona informacja nie może być wykorzystana przez organ ją otrzymujący do nałożenia kary pozbawienia wolności".

6 — Wyrok z dnia 16 czerwca 2015 r., FSL i in./Komisja, T-655/11, EU:T:2015:383, zwany dalej „zaskarżonym wyrokiem".

7 — Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 [WE] i 82 [WE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1; zwane dalej „rozporządzeniem nr 1/2003").

8. Motyw 16 rozporządzenia nr 1/2003 zawiera następujące wyjaśnienia do art. 12:

„Nie naruszając stosownych przepisów krajowych, wymiana informacji i ich wykorzystanie jako dowodu w postępowaniu powinno być możliwe między członkami [europejskiej sieci konkurencji], nawet jeżeli informacje te są poufne. Informacje takie mogą być wykorzystywane w związku ze stosowaniem art. [101 TFUE] i [102 TFUE], jak również w związku z równoległym stosowaniem krajowego prawa konkurencji, pod warunkiem że to wykorzystanie informacji odnosi się do tej samej sprawy i nie prowadzi do odmiennego rozstrzygnięcia. Jeżeli w wyniku wymiany informacji otrzymujący ją organ wykorzystuje ją do nałożenia sankcji na przedsiębiorstwa, jedynym ograniczeniem w wykorzystaniu tych informacji jest zobowiązanie do wykorzystania ich do celów, dla których zostały zebrane, biorąc pod uwagę fakt, że sankcje nałożone na przedsiębiorstwa są tego samego rodzaju we wszystkich systemach. Prawo do obrony przysługujące przedsiębiorstwom w różnych systemach może zostać uznane za wystarczająco równoważne. Jednakże w odniesieniu do osób fizycznych rodzaje sankcji mogą być zasadniczo odmienne w różnych systemach. W takich przypadkach konieczne jest zapewnienie, że [by] informację można [było] wykorzystać, tylko jeżeli uzyskano ją w sposób, który gwarantuje ten sam stopień ochrony prawa do obrony dla osób fizycznych, jaki przewidziany jest regułami krajowymi organu otrzymującego informacje”.

9. Oprócz tego należy wskazać art. 28 rozporządzenia nr 1/2003, którego ust. 1 ma następujące brzmienie:

„Bez uszczerbku dla art. 12 i 15 informacje zebrane na mocy art. 17 i 22 wykorzystuje się tylko do celów, dla jakich zostały zebrane”.

10. Wreszcie pod tytułem „Odwołania do Trybunału Sprawiedliwości” art. 31 rozporządzenia nr 1/2003 stanowi:

„Trybunał Sprawiedliwości ma nieograniczoną jurysdykcję do rozpatrywania odwołań od decyzji, w których Komisja nałożyła grzywnę lub okresową karę pieniężną. Trybunał Sprawiedliwości może uchylić, obniżyć lub podwyższyć nałożoną grzywnę lub okresową karę pieniężną”.

III – Okoliczności powstania sporu

11. Grupa przedsiębiorstw Pacific wprowadza banany do obrotu pod znakiem towarowym Bonita. Zgodnie z ustaleniem sądu Pacific, działając razem z Chiquita, dopuścił się naruszenia prawa antymonopolowego z art. 101 TFUE na południowoeuropejskim rynku bananów, a dokładniej na terytorium Grecji, Włoch i Portugalii.

A – *Stan faktyczny i postępowanie administracyjne*

12. W dniu 26 lipca 2007 r. Komisja otrzymała od włoskiej policji skarbowej kopie osobistych notatek pracownika przedsiębiorstwa Pacific znalezione podczas przeszukań jego mieszkania oraz biura we Włoszech przeprowadzonych w ramach krajowego dochodzenia karno-skarbowego [8].

13. Komisja przeprowadziła następnie kontrole u importerów bananów we Włoszech i Hiszpanii. Poza tym Komisja skierowała żądania udzielenia informacji do zainteresowanych przedsiębiorstw, klientów i innych uczestników rynku, w których ponownie żądała udzielenia określonych informacji, które znajdowały się już w aktach sprawy dotyczącej północnoeuropejskiego kartelu bananowego [9].

8 — Punkt 7 zaskarżonego wyroku oraz motyw 81 spornej decyzji.

9 — W przedmiocie północnoeuropejskiego kartelu bananowego zob. decyzja Komisji C(2008) 5955 wersja ostateczna z dnia 15 października 2008 r. dotycząca postępowania przewidzianego w art. 81 WE (sprawa COMP/39.188 – Banany) (streszczenie Dz.U. 2009, C 189, s. 12).

14. Po przedstawieniu zarzutów, umożliwieniu dostępu do akt i wysłuchaniu zainteresowanych przedsiębiorstw Komisja wydała w dniu 12 października 2011 r. sporną decyzję.

15. W decyzji tej Komisja stwierdza, że uczestnicy kartelu w bliżej określonym okresie w latach 2004–2005 koordynowali swoją strategię cenową w Grecji, we Włoszech i w Portugalii w odniesieniu do przyszłych cen, poziomów cen i zmian lub tendencji cenowych, a także wymieniali informacje na temat przyszłych zachowań rynkowych w odniesieniu do cen [10]. Zachowania te były – w ocenie Komisji – częścią całościowego systemu, którego celem było określenie wytycznych dla ich działań na rynku i ograniczenie ich indywidualnych zachowań handlowych w celu osiągnięcia identycznego celu antykonkurencyjnego i jednolitego celu gospodarczego, a mianowicie ograniczenia lub zakłócenia normalnych fluktuacji cen w sektorze bananów we Włoszech, w Grecji oraz w Portugalii, i wymiany informacji na ten temat [11].

16. Zdaniem Komisji rozpatrywane okoliczności faktyczne stanowią porozumienie w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE ze względu na to, że zainteresowane przedsiębiorstwa w sposób wyraźny porozumiały się co do określonej praktyki rynkowej, aby świadomie zastąpić ryzyko wynikające z konkurencji praktyczną współpracą. Komisja uważa ponadto, że nawet gdyby nie zostało wykazane, iż uczestnicy w sposób wyraźny uzgodnili wspólny plan, który stanowił porozumienie, rozpatrywane zachowanie lub jego części stanowią jednak uzgodnioną praktykę w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE oraz że wymiana informacji między stronami wpływała na ich zachowania w trakcie ustalania cen bananów w Europie Południowej [12].

17. Za udział w ciągłym i jednolitym naruszaniu art. 101 TFUE Komisja nałożyła w spornej decyzji na FSL, LVP i PFCI jako dłużników solidarnych grzywnę w wysokości 8 919 000 EUR. Natomiast grzywna obciążająca przedsiębiorstwo Chiquita została w wyniku zastosowania programu łagodzenia kar ustalona na zero [13].

B – *Postępowanie sądowe w pierwszej instancji*

18. W dniu 22 grudnia 2011 r. FSL, LVP i PFCI wniosły wspólnie do Sądu skargę o stwierdzenie nieważności spornej decyzji.

19. W wyroku z dnia 16 czerwca 2015 r. Sąd uchylił częściowo sporną decyzję, obniżył grzywnę o około jedną czwartą do kwoty 6 689 000 EUR oraz dokonał podziału kosztów.

IV – Postępowanie przed Trybunałem

20. Pismem z dnia 4 września 2015 r. wnoszące odwołanie wniosły wspólnie niniejsze odwołanie od wyroku Sądu.

21. Wnoszące odwołanie wnoszą:

— w pierwszej kolejności – o uchylenie zaskarżonego wyroku ze względu na posłużenie się w nim dowodami uzyskanymi w sposób całkowicie niezgodny z przewidzianą procedurą ich gromadzenia oraz ze względu na błędne zastosowanie komunikatu w sprawie współpracy z 2002 r., a w konsekwencji o stwierdzenie nieważności spornej decyzji w całości;

10 — Punkt 22 zaskarżonego wyroku oraz motywy 94 i 187 spornej decyzji.

11 — Punkt 24 zaskarżonego wyroku oraz motywy 209 i 213 spornej decyzji.

12 — Punkt 23 zaskarżonego wyroku oraz motywy 188 i 195 spornej decyzji.

13 — Punkt 32 zaskarżonego wyroku oraz art. 2 spornej decyzji.

— posiłkowo – o uchylenie części zaskarżonego wyroku, w zakresie, w jakim Sąd nie przeprowadził pełnej kontroli sądowej nałożonej na wnoszące odwołanie grzywny, a konsekwencji o znaczące obniżenie grzywny nałożonej w zaskarżonym wyroku;

— w dalszej kolejności, także posiłkowo – o uchylenie części zaskarżonego wyroku, w zakresie, w jakim Sąd nieprawidłowo ustalił, że celem lub skutkiem naruszenia było ograniczenie konkurencji, a konsekwencji o przekazanie sprawy do Sądu, chyba że Trybunał uzna, iż jest w posiadaniu informacji wystarczających do stwierdzenia nieważności spornej decyzji;

— w każdym wypadku – o obciążenie Komisji kosztami poniesionymi przez wnoszące odwołanie w postępowaniach przed Trybunałem i przed Sądem.

22. Komisja wnosi o:

— oddalenie odwołania oraz

— obciążenie wnoszących odwołanie kosztami postępowania.

23. Postępowanie w sprawie odwołania toczyło się przed Trybunałem w formie pisemnej.

V – Ocena

24. W swoim odwołaniu FSL, LVP i PFCI nie poruszają wszystkich problemów, które stanowiły przedmiot postępowania w pierwszej instancji. Przeciwnie, debata prawnicza w postępowaniu odwoławczym ogranicza się jedynie do wybranych zagadnień. W tym zakresie wnoszące odwołanie podnoszą cztery zarzuty, z których pierwszy dotyczy możliwości wykorzystania dowodów przekazanych przez włoską policję skarbową (w tej kwestii zaraz poniżej część A), drugi – zastosowania programu łagodzenia kar (w tej kwestii następnie część B poniżej), trzeci ma za przedmiot zasadę skutecznej ochrony sądowej w odniesieniu do grzywny (w tej kwestii dalej poniżej część C), zaś czwarty zajmuje się pojęciem ograniczenia konkurencji ze względu na cel (w tej kwestii na końcu część D).

A – *W przedmiocie możliwości wykorzystania dowodów przekazanych przez włoskie organy podatkowe (zarzut pierwszy odwołania)*

25. W centrum uwagi w niniejszej sprawie znajduje się zarzut pierwszy odwołania, dotyczący możliwości wykorzystania dowodów przekazanych Komisji przez włoską policję skarbową. W ocenie wnoszących odwołanie Komisja nie była uprawniona do wykorzystania jako dowodów służących wykazaniu naruszenia prawa antymonopolowego w postępowaniu administracyjnym prowadzonym w oparciu o art. 101 TFUE i rozporządzenie nr 1/2003 osobistych notatek pracownika przedsiębiorstwa Pacific, które włoska policja skarbowa zabezpieczyła podczas przeszukania jego prywatnego mieszkania w ramach dochodzenia karno-skarbowego.

26. Wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi w głównej mierze, że w pkt 66–99 zaskarżonego wyroku błędnie ocenił prawo do obrony oraz naruszył podstawowe wymogi proceduralne – a mianowicie oceny prawodawcy wyrażone w art. 12 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. Ponadto wnoszące odwołanie stoją na stanowisku, że Sąd przeinaczył dowody.

27. Każdym z tych aspektów zajmę się poniżej w odrębnej sekcji, przy czym uważam za celowe, aby zebrać podnoszone przez wnoszące odwołanie zarzuty w grupy tematyczne i dokonać badania w zmienionej kolejności.

1. W przedmiocie podnoszonego istnienia zakazu wykorzystania dowodów

28. Centralnym punktem zarzutów podnoszonych przez wnoszące odwołanie przeciwko wyrokowi Sądu jest argument, że na poziomie Unii nie można akceptować żadnych dowodów, które „zostały uzyskane przy całkowitym braku poszanowania dla praw podstawowych zainteresowanych podmiotów", i z tego powodu dowody te nie mogą zostać wykorzystane.

29. Co się najpierw tyczy domniemanego naruszenia praw podstawowych wnoszące odwołanie nie wyjaśniają jednak w żadnym miejscu bliżej, na czym ma ono dokładnie w niniejszej sprawie polegać, czy to na poziomie prawa Unii, czy to na poziomie prawa krajowego [14]. Tym samym argumentacja wnoszących odwołanie jest w tym punkcie zbyt ogólna i nieokreślona, aby mogła stanowić przedmiot oceny prawnej [15].

30. Co zaś się następnie tyczy domniemanej niedopuszczalności wykorzystania dowodów przekazanych Komisji przez włoską policję skarbową argumentacja wnoszących odwołanie daje asumpt do kilku uwag wyjaśniających dotyczących zagadnienia, w jakich okolicznościach w postępowaniu antymonopolowym należy przyjąć zakaz wykorzystania dowodów.

31. Punktem wyjścia dla rozważań powinno być stanowisko, że występowanie naruszeń prawa antymonopolowego może być wykazane za pomocą każdego nadającego się do tego celu środka dowodowego. W prawie Unii nie obowiązuje ogólna zasada, że organy ochrony konkurencji mogą opierać się jedynie na określonych środkach dowodowych lub też że mogą wykorzystywać dowody pochodzące jedynie z określonych źródeł.

32. Zakres dopuszczalnych dowodów umożliwiających wykazywanie występowanie naruszeń prawa antymonopolowego jest raczej bardzo szeroki. W orzecznictwie uznaje się, że istnienie praktyki lub porozumienia o charakterze antykonkurencyjnym w większości przypadków musi być wywodzone z szeregu okoliczności i poszlak, które analizowane łącznie mogą stanowić przy braku innego spójnego wyjaśnienia dowód naruszenia reguł konkurencji [16]. Jest to tym bardziej uzasadnione w wypadku karteli, które z uwagi na ich naturę utrzymywane są w tajemnicy, a notatki uczestników z reguły ograniczają się do minimum [17].

33. W odniesieniu do mocy dowodowej poszczególnych dowodów obowiązuje zasada swobodnej oceny dowodów, przy czym jedynym kryterium dla oceny środków dowodowych jest ich wiarygodność [18].

34. Tylko wyjątkowo istnieją zakazy wykorzystania dowodów, które przeciwstawiają się uwzględnianiu poszczególnych środków dowodowych w celu wykazywania naruszeń art. 101 TFUE lub 102 TFUE. Takie zakazy mogą z jednej strony wynikać z okoliczności, że dowód został uzyskany z naruszeniem istotnych wymogów proceduralnych, służących ochronie podmiotów podlegających prawu [zobacz w tym względzie zaraz poniżej sekcja a)], a z drugiej strony z okoliczności, że dowód ma być wykorzystany do niezgodnego z prawem celu [zobacz w tym względzie dalej poniżej sekcja b)].

14 — Z wyjątkiem domniemanego naruszenia prawa do obrony, którym zajmę się odrębnie dalej poniżej (zob. pkt 52–63 niniejszej opinii).

15 — Wyroki: z dnia 11 września 2007 r., Lindorfer/Rada, C-227/04 P, EU:C:2007:490, pkt 83; z dnia 18 lipca 2013 r., Schindler Holding i in./Komisja, C-501/11 P, EU:C:2013:522, pkt 45; z dnia 11 września 2014 r., MasterCard i in./Komisja, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, pkt 151.

16 — Wyroki: z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 57; z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 70; z dnia 17 września 2015 r., Total Marketing Services/Komisja, C-634/13 P, EU:C:2015:614, pkt 26.

17 — Wyroki: z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 55; z dnia 25 stycznia 2007 r., Sumitomo Metal Industries i Nippon Steel/Komisja, C-403/04 P i C-405/04 P, EU:C:2007:52.

18 — Wyroki: z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 49, 63; z dnia 19 grudnia 2013 r., Siemens i in./Komisja, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, EU:C:2013:866, pkt 128.

a) Uzyskanie przez Komisję dowodów bez naruszenia istotnych wymogów proceduralnych

35. Wnoszące odwołanie w pierwszej kolejności zarzucają Sądowi, że powinien był zbadać, czy Komisja w sposób zgodny z prawem uzyskała dowody pochodzące z krajowego postępowania karno-skarbowego.

36. Co do zasady zgodność z prawem przeprowadzania dowodów przez organy krajowe oraz przekazania informacji uzyskanych na podstawie prawa krajowego do Komisji oceniana jest na podstawie prawa krajowego; ponadto sąd Unii nie jest właściwy do kontroli – na podstawie prawa krajowego – zgodności z prawem środka zastosowanego przez władzę krajową [19]. Sąd całkowicie słusznie wskazał na tę okoliczność [20].

37. Oczywiście nie oznacza to, że Komisja lub sądy Unii w postępowaniu antymonopolowym mogą świadomie korzystać ze środków dowodowych, które w sposób zupełnie oczywisty zostały uzyskane z naruszeniem istotnych wymogów proceduralnych. Podstawowe zasady prawa Unii, takie jak w szczególności prawo do dobrej administracji (art. 41 ust. 1 karty praw podstawowych) oraz prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 47 ust. 1 karty praw podstawowych), wymagają, aby organy Unii dokonały co najmniej ogólnej oceny na podstawie wszystkich znanych im okoliczności danego przypadku [21].

38. Dlatego też Komisja w postępowaniu administracyjnym powinna upewnić się, iż sporne dowody zgodnie ze wszystkimi wskazówkami będącymi w jej dyspozycji nie zostały przeprowadzone przez organy krajowy w sposób sprzeczny z prawem ani też nie zostały przekazane Komisji w sposób niezgodny z prawem. Także Sąd jest zobowiązany do przeprowadzenia takiej kontroli prima facie, o ile w sądowym postępowaniu w pierwszej instancji podniesiono odpowiednie zarzuty [22].

39. W niniejszej sprawie Sąd, podobnie jak przedtem Komisja, dysponował w szczególności dwiema wskazówkami przemawiającymi za tym, że przekazanie dowodów przez włoską policję skarbową na rzecz Komisji nastąpiło zgodne z prawem. Po pierwsze, żaden sąd włoski nie zakazał przekazania tych dowodów [23]. Po drugie, rzeczone dowody z postępowania krajowego zostały przekazane do Komisji za zgodą właściwej włoskiej prokuratury [24].

40. Wnoszące odwołanie nie przedstawiają żadnych argumentów, które mogłyby podważyć trafność ustaleń Sądu w tym względzie i podać w wątpliwość zgodność z prawem przekazania tych dowodów. W postępowaniu odwoławczym wnoszące odwołanie nawet wyraźnie przyznają, że nie ma włoskiego wyroku sądowego stwierdzającego sprzeczność z prawem przekazania rzeczonych dokumentów, chociaż zgodnie z ich informacjami podjęły starania w celu „ochrony swoich praw na terenie kraju".

41. W takich okolicznościach nie można zarzucić Sądowi, że wziął pod uwagę dowody, które Komisja otrzymałaby w sposób niezgodny z prawem i które z tego powodu byłyby objęte zakazem ich wykorzystania.

19 — Wyrok z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 62.

20 — Punkt 45 zaskarżonego wyroku.

21 — Podobnie także wyrok z dnia 3 września 2008 r., Kadi i Al Barakaat International Foundation/Rada i Komisja, C-402/05 P i C-415/05 P, EU:C:2008:461, pkt 284, zgodnie z którym w Unii nie mogą zostać uznane za zgodne z prawem środki, które są nie do pogodzenia z poszanowaniem praw człowieka.

22 — Podobnie wyrok z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 63 in fine, zgodnie z którym należy zwracać uwagę na okoliczność, czy sąd krajowy stwierdził, że przekazanie spornych dowodów na rzecz Komisji jest sprzeczne z prawem.

23 — Punkty 80 i 81 zaskarżonego wyroku.

24 — Punkty 82–89 zaskarżonego wyroku.

b) Brak wykorzystania dowodów do celu sprzecznego z prawem

42. Ponadto wnoszące odwołanie formułują zarzut, że przekazane przez włoską policję skarbową dowody, które zostały uzyskane w ramach postępowania karno-skarbowego, nie mogły być wykorzystane w postępowaniu antymonopolowym do wykazania naruszenia art. 101 TFUE.

43. Wnoszące odwołanie w swej argumentacji powołują się głównie na art. 12 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. Uważają one, że przepis ten jest wyrazem ogólnej zasady, zgodnie z którą wszystkie dowody przekazywane pomiędzy Komisją a organami krajowymi powinny być związane ich przeznaczeniem. W ich ocenie dla wykazania zachowań antykonkurencyjnych z art. 101 TFUE lub 102 TFUE można przekazywać tylko takie dowody, które zostały właśnie w tym celu przeprowadzone.

44. Także ta argumentacja jest jednak mało przekonująca.

45. Artykuł 12 rozporządzenia nr 1/2003 dąży do osiągnięcia szczególnego celu. Przepis ten ma ułatwiać i wspierać współpracę organów w ramach europejskiej sieci konkurencji, czyli pomiędzy organami ochrony konkurencji działającymi na poziomie Unii oraz na poziomie państw członkowskich. Dlatego też art. 12 stanowi wprost, że dowody przekazywane pomiędzy organami ochrony konkurencji – z zachowaniem każdorazowo wymienionych w nich szczegółowych przesłanek – mogą być bez przeszkód wykorzystywane w postępowaniach antymonopolowych.

46. Nie można jednak z powyższego wyprowadzać w drodze wnioskowania z przeciwieństwa, że wymiana informacji oraz przekazywanie dowodów pomiędzy organami *poza* europejską siecią konkurencji jest niedopuszczalna. Takie restrykcyjne podejście byłoby sprzeczne z zasadą autonomii proceduralnej państw członkowskich. Jednocześnie prowadziłoby ono do nadmiernego ograniczenia możliwości prowadzenia dowodu, jakimi dysponują Komisja i krajowe organy ochrony konkurencji [25]. Ostatecznie podważałoby to zasadniczy cel prawa Unii, a mianowicie skuteczne egzekwowanie reguł konkurencji europejskiego rynku wewnętrznego [26].

47. Przywoływany przez wnoszące odwołanie art. 12 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 nie jest wyrazem ogólnej zasady prawnej, zgodnie z którą w postępowaniu antymonopolowym zawsze można wykorzystywać jedynie takie dowody, które zostały już uprzednio przeprowadzone w celach o charakterze antymonopolowym. Co prawda należy zgodzić się z tezą, że dowody – nawet jeżeli zostały uzyskane w sposób całkowicie zgodny z prawem – w żadnym wypadku nie mogą być wykorzystane *do celów sprzecznych z prawem*. Dowody, które zostają użyte do celu sprzecznego z prawem, są objęte zatem w tym zakresie zakazem wykorzystywania informacji. Z powyższego nie wynika jednak, że dowody przeprowadzone *do celu innego niż cel związany z konkurencją* (na przykład w ramach postępowania karno-skarbowego) w żadnym razie nie mogą zostać wykorzystane *do celu związanego z konkurencją* (a mianowicie w ramach postępowania antymonopolowego z art. 101 TFUE, takiego jak postępowanie będące przedmiotem sporu w niniejszej sprawie). Zgodnie z powyższym sądy Unii uznały już, że dowody pochodzące z krajowego postępowania karnego mogą być wykorzystane przez Komisję w postępowaniu antymonopolowym [27].

25 — Aspekt ten został też słusznie podkreślony przez Sąd, zob. w szczególności pkt 78 in fine oraz pkt 79 zaskarżonego wyroku.

26 — W przedmiocie znaczenia reguł konkurencji dla funkcjonowania rynku wewnętrznego zob. wyrok z dnia 1 czerwca 1999 r., Eco Swiss, C-126/97, EU:C:1999:269, pkt 36; w odniesieniu do stanu prawnego po wejściu w życie traktatu z Lizbony zob. wyroki: z dnia 17 lutego 2011 r., TeliaSonera Sverige, C-52/09, EU:C:2011:83, pkt 20; z dnia 17 listopada 2011 r., Komisja/Włochy, C-496/09, EU:C:2011:740, pkt 60. Konieczność skutecznego stosowania art. 101 TFUE i 102 TFUE (dawniej art. 81 WE i 82 WE) została w ostatnim czasie podkreślona na przykład w wyrokach: z dnia 11 czerwca 2009 r., X BV, C-429/07, EU:C:2009:359, pkt 33–35; z dnia 7 grudnia 2010 r., VEBIC, C-439/08, EU:C:2010:739, pkt 59; z dnia 14 czerwca 2011 r., Pfleiderer, C-360/09, EU:C:2011:389, pkt 19; z dnia 18 czerwca 2013 r., Schenker i in., C-681/11, EU:C:2013:404, pkt 46.

27 — Zobacz w tym względzie wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r., Dalmine/Komisja, T-50/00, EU:T:2004:220, pkt 83–91, utrzymany w mocy wyrokiem Trybunału z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 62, 63.

48. Jedynie w wypadku gdy prawodawca – na poziomie Unii lub na poziomie państwa członkowskiego – przewidzi wprost związanie celem dla określonych dowodów, ich ponowne wykorzystanie do celów innych niż te, do których zostały one pierwotnie przeprowadzone, jest zakazane. Taka sytuacja występuje w szczególności zgodnie z art. 28 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003 w wypadku dowodów uzyskanych przez Komisję w ramach przeprowadzonych przez nią postępowań antymonopolowych; podobna sytuacja występuje zgodnie z art. 12 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 w wypadku dowodów przekazywanych przez europejskie organy ochrony konkurencji.

49. Takich uregulowań szczególnych oraz wydanego w stosunku do nich orzecznictwa [28] nie można jednak uogólniać w ten sposób, iż przyjmuje się, że w postępowaniach antymonopolowych prowadzonych przez europejskie organy ochrony konkurencji nigdy nie mogą zostać wykorzystane dowody inne niż te, które zostały przeprowadzone do szczególnych celów o charakterze antymonopolowym. Przeciwnie, art. 12 ust. 2 oraz art. 28 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003 mają za cel jedynie ochronę przedsiębiorstw przed tym, by dowody przeprowadzone w postępowaniu z zakresu prawa konkurencji przez organ ochrony konkurencji – lub też nawet ich własne informacje przekazane przez nie dobrowolnie w takim postępowaniu administracyjnym, na przykład w ramach programu łagodzenia kar – zostały później przywołane przeciwko nim w innym postępowaniu, w którym być może obowiązują surowsze standardy proceduralne, na przykład w określonych postępowaniach sądowych należących do kluczowych dziedzin prawa karnego.

50. W niniejszej sprawie brak jest jednak jakichkolwiek wskazówek co do tego, by w szczególności standardy proceduralne obowiązujące we włoskim postępowaniu karno-skarbowym, które są wiążące dla policji skarbowej, były mniej rygorystyczne niż te stosowane przez Komisję w postępowaniu antymonopolowym. Nie występuje zatem sytuacja porównywalna z warunkami z art. 12 ust. 2 lub art. 28 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003.

51. Podsumowując – nie można zatem przyjąć, że dowody przekazane przez włoską policję skarbową zostały wykorzystane w spornym w niniejszej sprawie postępowaniu antymonopolowym Komisji w sposób sprzeczny z prawem, co mogłoby uzasadniać przyjęcie zakazu wykorzystania dowodów.

2. W przedmiocie podnoszonego naruszenia prawa do obrony

52. W kilku punktach drugiego zarzutu odwołania wnoszące odwołanie twierdzą ponadto, że Sąd naruszył ich prawo do obrony. Obecnie zajmę się tymi zastrzeżeniami w sposób zbiorczy.

53. Z jednej strony wnoszące odwołanie krytykują, że zostały poinformowane o przekazaniu dowodów do Komisji przez włoską policję skarbową dopiero po upływie znacznego czasu po tym zdarzeniu. Z drugiej strony skarżą się one, że Komisja nigdy nie wszczęłaby postępowania dotyczącego południowoeuropejskiego kartelu bananowego, gdyby włoska policja skarbowa nie przekazała wspomnianych osobistych notatek jednego z pracowników przedsiębiorstwa Pacific – niejako jako impulsu do przeprowadzenia dalszych dochodzeń.

54. Jednakże ani pierwszy, ani drugi argument podniesiony przez wnoszące odwołanie nie wskazuje na jakiekolwiek naruszenie ich prawa do obrony.

28 — Zobacz zasadniczo wyroki: z dnia 17 października 1989 r., Dow Benelux/Komisja, 85/87, EU:C:1989:379, pkt 17, 18; z dnia 15 października 2002 r., Limburgse Vinyl Maatschappij i in./Komisja, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P i C-254/99 P, EU:C:2002:582, pkt 298–300, które dotyczą w obu wypadkach art. 20 rozporządzenia nr 17. Przepisowi temu odpowiada obecnie art. 28 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003.

55. Prawo do obrony jako prawo podstawowe zalicza się do ogólnych zasad prawa, których dochowanie ma zapewniać Trybunał[29]. Obecnie prawo to znajduje swoją podstawę na eksponowanym miejscu w art. 41 ust. 2 oraz art. 48 ust. 2 karty praw podstawowych.

56. Inaczej niż zdają się to przyjmować wnoszące odwołanie, prawo do obrony nie chroni jednak przed tym, by Komisja w ogóle wszczęła postępowanie z uwagi na domniemane naruszenia art. 101 TFUE lub 102 TFUE i wykorzystała w nim dowody przekazane jej przez krajowe organy działające poza europejską siecią konkurencji. Z prawa do obrony wynikają jedynie określone gwarancje proceduralne, które muszą być dotrzymane przez Komisję w toku przeprowadzania tego postępowania i których naruszenie prowadzi do stwierdzenia nieważności jej końcowej decyzji.

57. Przestrzeganie prawa do obrony wymaga w szczególności stworzenia zainteresowanemu przedsiębiorstwu możliwości odpowiedniego przedstawienia jego punktu widzenia w kwestii występowania i znaczenia faktów i okoliczności, a także w kwestii dokumentów uwzględnionych przez Komisję w celu udowodnienia jej twierdzenia o istnieniu naruszenia[30] [zob. też art. 41 ust. 2 lit. a) i c) karty praw podstawowych].

58. Jest całkowicie poza sporem, że wnoszące odwołanie w niniejszym postępowaniu mogły zapoznać się z dowodami przekazanymi przez włoską policję skarbową i miały możliwość ustosunkowania się do tych dowodów. Wnoszące odwołanie wskazują jedynie, że w postępowaniu administracyjnym stworzono im tę możliwość zbyt późno.

59. Odnośnie do tego zagadnienia należy wskazać, że postępowanie administracyjne dzieli się na dwie fazy[31], przy czym zapoznanie się z aktami oraz wysłuchanie powinny mieć miejsce co do zasady dopiero po zakończeniu wstępnego dochodzenia, a mianowicie gdy Komisja przedstawia zainteresowanym przedsiębiorstwom zarzuty[32]. Udzielenie informacji zainteresowanym przedsiębiorstwom na wcześniejszym etapie mogłoby nadmiernie utrudnić dochodzenie Komisji i powodowałoby zagrożenie ukrywania dowodów[33].

60. Nie ulega wątpliwości, że Komisja także w fazie dochodzenia wstępnego – czyli przed wysłaniem pisma zawierającego zarzuty – powinna czuwać, aby nie doszło do naruszenia prawa do obrony zainteresowanych przedsiębiorstw[34].

61. Wnoszące odwołanie nie przedstawiły jednak żadnych konkretnych twierdzeń, które mogłyby wskazywać na to, że w niniejszej sprawie Komisja w celu zapewnienia FSL, LVP i PFCL możliwości do obrony była zobowiązana do natychmiastowego – a więc na długo przed przedstawieniem zarzutów – poinformowania ich o dowodach przekazanych jej przez włoską policję skarbową i uzyskania od nich ewentualnego stanowiska w tym względzie[35]. Jeszcze znacznie mniej informacji wnoszące odwołanie

29 — Wyroki: z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 64; z dnia 14 września 2010 Akzo Nobel Chemicals i Akcros Chemicals/Komisja, C-550/07 P, EU:C:2010:512, pkt 92; z dnia 25 października 2011, Solvay/Komisja, C-110/10 P, EU:C:2011:687, pkt 47.

30 — Wyroki: z dnia 13 lutego 1979 r., Hofmann-La Roche/Komisja, 85/76, EU:C:1979:36, pkt 11; z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 66; z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 44; z dnia 25 października 2011 r., Solvay/Komisja, C-110/10 P, EU:C:2011:687, pkt 48.

31 — Wyroki: z dnia 15 października 2002 r., Limburgse Vinyl Maatschappij i in./Komisja, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P i C-254/99 P, EU:C:2002:582, pkt 181–184; z dnia 21 września 2006 r., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Komisja, C-105/04 P, EU:C:2006:592, pkt 38; z dnia 3 września 2009 r., Prym i Prym Consumer/Komisja, C-534/07 P, EU:C:2009:505, pkt 27.

32 — Wyrok z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 58, 59.

33 — Wyrok z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 60.

34 — Wyroki: z dnia 21 września 1989 r., Hoechst/Komisja, 46/87 i 227/88, EU:C:1989:337, pkt 15; z dnia 18 października 1989 r., Orkem/Komisja, 374/87, EU:C:1989:387, pkt 33; z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 63.

35 — Podobnie wyrok z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 61.

przedstawiły odnośnie do zagadnienia, że już samo wykorzystanie dowodów przekazanych przez włoską policję skarbową jako takie mogło doprowadzić do ograniczenia prawa do obrony. Zarzut, że ich prawo do obrony „zostało naruszone w sposób nieodwracalny", jest jedynie bardzo ogólnikowym twierdzeniem, które nie zostało w żaden sposób skonkretyzowane.

62. Ostatecznie wydaje mi się, że wnoszące odwołanie zasadniczo zmierzają do wskazania, iż Komisja nie mogła wykorzystać dowodów przekazanych jej przez włoską policję skarbową nawet jako punktu wyjścia dla postępowania antymonopolowego oraz podstawy dla podjęcia dalszego, własnego dochodzenia. Jednakże właśnie taka możliwość działania przysługuje Komisji – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem – w każdym wypadku [36] i ma ona podstawowe znaczenie dla skutecznego egzekwowania reguł uczciwej konkurencji na europejskim rynku wewnętrznym.

63. W świetle powyższych okoliczności nie można zarzucić Sądowi naruszenia prawa do obrony [37].

3. W przedmiocie podnoszonego przeinaczenia dowodów przez Sąd

64. W końcu wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi w ramach zarzutu pierwszego odwołania przeinaczenie dowodów. Przeinaczenie ma polegać na tym, że Sąd w punktach 67 i 68 zaskarżonego wyroku wywodzi, że jest bez znaczenia, czy włoska policja skarbowa przekazała Komisji – rzekomo w sposób sprzeczny z prawem – dwie spośród czterech spornych stron z osobistych notatek pracownika przedsiębiorstwa Pacific.

65. W tej kwestii należy wskazać, że przeinaczenie występuje jedynie wówczas, gdy bez przeprowadzenia nowych dowodów ocena istniejących dowodów okazuje się oczywiście błędna [38]. Wnoszący odwołanie powinien ponadto precyzyjnie wskazać dowody, które zostały przeinaczone przez Sąd, i wykazać błędy w rozumowaniu, które w jego ocenie doprowadziły Sąd do rzeczonego przeinaczenia [39].

66. W niniejszej sprawie wnoszące odwołanie nie wskazują w żaden sposób, który z dowodów miał zostać przeinaczony przez Sąd. Ograniczają się do bardzo ogólnego twierdzenia, że Sąd „przeinaczył jasne znaczenie dowodów". Również w pkt 67 i 68 zaskarżonego wyroku nie można doszukać się inkryminowanego przez wnoszące odwołanie sformułowania, że – w ocenie Sądu – nie ma znaczenia, czy dwie strony z osobistych notatek pracownika przedsiębiorstwa Pacific, o których jest mowa, zostały przekazane Komisji z naruszeniem prawa.

36 — Wyroki: z dnia 17 października 1989 r., Dow Benelux/Komisja, 85/87, EU:C:1989:379, pkt 19; z dnia 15 października 2002 r., Limburgse Vinyl Maatschappij i in./Komisja, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P i od C-252/99 P do C-254/99 P, EU:C:2002:582, pkt 301; podobnie dla odwrotnego wypadku wyroki: z dnia 16 lipca 1992 r., Asociación Española de Banca Privada i in., C-67/91, EU:C:1992:330, pkt 42, 43; z dnia 19 maja 1994 r., SEP/Komisja, C-36/92 P, EU:C:1994:205, pkt 29.

37 — Podobnie wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r., Dalmine/Komisja, T-50/00, EU:T:2004:220, pkt 83–91, utrzymany w mocy wyrokiem Trybunału z dnia 25 stycznia 2007 r., Dalmine/Komisja, C-407/04 P, EU:C:2007:53, pkt 62, 63.

38 — Wyroki: z dnia 18 stycznia 2007 r., PKK i KNK/Rada, C-229/05 P, EU:C:2007:32, pkt 37; z dnia 22 listopada 2007 r., Sniace/Komisja, C-260/05 P, EU:C:2007:700, pkt 37; z dnia 17 czerwca 2010 r., Lafarge/Komisja, C-413/08 P, EU:C;2010:346, pkt 17; z dnia 4 lipca 2013 r., Komisja/Aalberts Industries i in., C-287/11 P, EU:C:2013:445, pkt 51.

39 — Wyroki: z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 50, 159; z dnia 17 czerwca 2010 r., Lafarge/Komisja, C-413/08 P, EU:C;2010:346, pkt 16; z dnia 8 marca 2016 r., Grecja/Komisja, C-431/14 P, EU:C:2016:145, pkt 32.

67. Prawdą jest, że Sąd stwierdził, iż wskazane dwie strony z notatek pracownika przedsiębiorstwa Pacific zostały „włączone do akt sprawy w sposób niezależny od kwestii dopuszczalności dokumentów przekazanych przez Guardia di Finanza”[40]. Poprzez to stwierdzenie Sąd wskazał jedynie na okoliczność, że takie same dwie strony zostały znalezione przez Komisję także podczas przeprowadzonego przez nią samą przeszukania pomieszczeń biurowych przedsiębiorstwa Pacific we Włoszech. W tym kontekście – nawet w wypadku jak najbardziej życzliwej oceny argumentów wnoszących odwołanie – nie można stwierdzić przeinaczenia dowodów.

68. Ostatecznie Sąd w swoich wywodach w pkt 67 i 68 zaskarżonego wyroku dokonuje jedynie prawnej kwalifikacji faktów. Sąd ocenia (jako nieistniejący) wpływ ewentualnego błędu proceduralnego związanego z przekazaniem Komisji określonych dowodów przez włoską policję skarbową na dalszy przebieg postępowania. Nie pozostaje to w żadnym związku z przeinaczeniem dowodów.

4. Wniosek częściowy

69. Z uwagi na powyższe rozważania zarzut pierwszy jest w całości bezzasadny.

B – *W przedmiocie zastosowania programu łagodzenia kar oraz możliwości wykorzystania dowodów uzyskanych w ramach takiego programu (zarzut drugi odwołania)*

70. W zarzucie drugim odwołania wnoszące odwołanie podnoszą zasadniczo, że informacje przedstawione przez Chiquita w postępowaniu administracyjnym nie powinny być wykorzystywane jako środek dowodowy potwierdzający występowanie naruszenia prawa antymonopolowego, gdyż Chiquita udzieliła tych informacji jedynie z uwagi na swój status świadka koronnego. W ocenie wnoszących odwołanie status świadka koronnego przysługiwał jednakże Chiquita jedynie w odniesieniu do *północnoeuropejskiego* kartelu bananowego, ale nie w odniesieniu do spornego w niniejszej sprawie *południowoeuropejskiego* kartelu bananowego. Okoliczność ta została błędnie oceniona przez Sąd. W ocenie wnoszących odwołanie Chiquita, nie posiadając statusu świadka koronnego, być może nie przekazałaby obciążających informacji.

71. W ramach drugiego zarzutu odwołania centralnym punktem argumentacji wnoszących odwołanie jest ich twierdzenie, że Chiquita w odniesieniu do południowoeuropejskiego kartelu bananowego nie współpracowała w wystarczającym stopniu z Komisją, aby zasłużyć na status świadka koronnego[41].

1. Dopuszczalność

72. W pierwszej kolejności należy rozpatrzyć dopuszczalność tego zarzutu odwołania.

73. Z jednej strony nie można argumentować – wbrew stanowisku Komisji – że jest to całkowicie nowy zarzut. Niewątpliwie w postępowaniu w pierwszej instancji uwaga skupiała się na innym zagadnieniu, a mianowicie kwestii, czy Komisja nadużyła swoich uprawnień dyskrecjonalnych i oddziaływała w sposób sprzeczny z prawem na Chiquita. Niemniej jednak Sąd porusza już

40 — Punkt 68 zaskarżonego wyroku.

41 — Wymogi dotyczące współpracy z Komisją wynikają z pkt 11 lit. a) komunikatu Komisji w sprawie zwalniania z grzywien i zmniejszania grzywien w sprawach kartelowych (Dz.U. 2002, C 45, s. 3).

w zaskarżonym wyroku wymóg trwałej i bezzwłocznej współpracy w toku całego postępowania jako przesłanki dla uzyskania statusu świadka koronnego [42]. Gdyby obecnie nie pozwolono wnoszącym odwołanie na podjęcie polemiki z wywodami Sądu dotyczącymi tego zagadnienia, postępowanie odwoławcze byłoby częściowo bezprzedmiotowe [43].

74. Jednakże z drugiej strony zagadnienie, czy przedsiębiorstwo w toku postępowania administracyjnego w wystarczającym stopniu współpracowało z Komisją, należy do kwestii związanych z oceną stanu faktycznego i dowodów, które są zastrzeżone wyłącznie dla Sądu i nie mogą być kwestionowane przed Trybunałem jako instancją odwoławczą – z zastrzeżeniem zagadnienia ewentualnego przeinaczenia dowodów, które nie jest w tym miejscu przedmiotem zarzutu [44].

75. Dlatego też zarzut drugi jest niedopuszczalny.

2. Zasadność

76. Nawet gdyby uznać zarzut drugi odwołania za dopuszczalny, na przykład ze względu na to, że w rzeczywistości odnosi się on do kwalifikacji prawnej okoliczności faktycznych, zarzut podnoszony przez wnoszące odwołanie nie byłby merytorycznie przekonujący. Informacje przekazane przez przedsiębiorstwo w postępowaniu administracyjnym oraz przedłożone przez nie dowody nie są bowiem objęte zakazem ich uwzględnienia przez Komisję z tego tylko powodu, że być może niesłusznie przyznano temu przedsiębiorstwu status świadka koronnego.

77. Przeciwnie, motywy, które skłaniają świadka do podjęcia współpracy z organami władzy, nie mają żadnego wpływu na zgodność z prawem przeprowadzenia dowodu i możliwość uwzględnienia dowodów. Mogą one mieć co najwyżej znaczenie dla oceny wartości jego oświadczeń oraz dla oceny ich wiarygodności. Jednakże w niniejszej sprawie akurat nie chodzi o tę kwestię.

78. Zatem drugi zarzut odwołania jest nie tylko niedopuszczalny, ale też bezzasadny.

C – *W przedmiocie zasady skutecznej ochrony sądowej w odniesieniu do grzywny (zarzut trzeci odwołania)*

79. Zarzut trzeci odwołania poświęcony jest zasadzie skutecznej ochrony sądowej i jest skierowany głównie przeciwko pkt 501–564 zaskarżonego wyroku. Wnoszące odwołanie krytykują, że Sąd w odniesieniu do grzywny nałożonej przez Komisję przeprowadził jedynie „skrajnie ograniczoną kontrolę sądową" i przez to błędnie ocenił koncepcję nieograniczonego prawa orzekania (art. 31 rozporządzenia nr 1/2003) oraz naruszył art. 6 EKPC i art. 47 karty praw podstawowych. W wyniku powyższego Sąd wyliczył też nieprawidłowo grzywnę.

80. Ten zarzut odwołania jest podnoszony jako zarzut ewentualny. Zajmę się tym zarzutem odwołania, ponieważ zgodnie z moimi dotychczasowymi wywodami zarzuty pierwszy i drugi nie podlegają uwzględnieniu.

42 — Zobacz w szczególności pkt 121–126 oraz 147 zaskarżonego wyroku.

43 — Wyroki: z dnia 19 lipca 2012 r., Rada/Zhehiang Xinan Chemical Industrial Group, C-337/09 P, EU:C:2012:471, pkt 61; z dnia 3 października 2013 r., Inuit Tapiriit Kanatami i in./Parlament i Rada, C-583/11 P, EU:C:2013:625, pkt 47; z dnia 14 czerwca 2016 r., Marchiani/Parlament, C-566/14 P, EU:C:2016:437, pkt 37.

44 — Postanowienie z dnia 17 września 1996 r., San Marco/Komisja, C-19/95 P, EU:C:1996:331, pkt 39, 40; wyroki: z dnia 28 czerwca 2005 r., Dansk Rørindustri i in./Komisja, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, EU:C:2005:408, pkt 449; z dnia 3 września 2015 r., Inuit Tapiriit Kanatami i in./Komisja, C-398/13 P, EU:C:2015:535, pkt 37.

81. Wbrew temu, co zdaje się przyjmować Komisja, nie można traktować zarzutu trzeciego odwołania jako niedopuszczalnego rozszerzenia przedmiotu postępowania (art. 170 § 1 regulaminu postępowania), gdyż w pkt 501 i nast. zaskarżonego wyroku Sąd zajmuje się wyraźnie żądaniami ewentualnymi FSL, LVP i PFCI dotyczącymi uchylenia *lub obniżenia* grzywny. W przeciwieństwie do „uchylenia grzywny" żądanie „obniżenia kwoty grzywny" dotyczy siłą rzeczy zagadnienia nieograniczonego prawa orzekania w rozumieniu art. 261 TFUE w związku z art. 31 rozporządzenia nr 1/2003. Zagadnienie, które należy omówić w tym kontekście, było zatem już zawarte w przedmiocie postępowania w pierwszej instancji.

82. Jednakże wykonywanie przez Sąd nieograniczonego prawa orzekania w sprawach antymonopolowych (art. 261 TFUE w związku z art. 31 rozporządzenia nr 1/2003) podlega kontroli Trybunału jedynie pod kątem ewidentnych błędów [45]. Za takie błędy należy uznać, po pierwsze, jeżeli Sąd błędnie ocenił zakres uprawnienia przysługującego mu na podstawie art. 261 TFUE [46], po drugie, jeżeli nie rozpatrzył kompleksowo wszystkich istotnych czynników [47], i po trzecie, jeżeli zastosował niewłaściwe kryteria prawne [48], w szczególności pod względem zasad równego traktowania [49] i proporcjonalności [50].

83. Podnoszony przez wnoszące odwołanie zarzut nazbyt powierzchownego podejścia w odniesieniu do „pleine juridiction" objęty jest pierwszą z ww. kategorii: ostatecznie zarzuca się Sądowi, że błędnie ocenił zakres swoich uprawnień wynikających z art. 261 TFUE i w związku z tym naruszył zasadę skutecznej ochrony sądowej (art. 47 karta praw podstawowych) [51].

84. Jednakże w rzeczywistości Sąd bardzo szeroko – w więcej niż 60 punktach zaskarżonego wyroku – zajął się wszystkimi argumentami podniesionymi w pierwszej instancji przez strony postępowania dotyczącymi ewentualnego uchylenia grzywny lub obniżenia jej kwoty.

85. Okoliczność, że Sąd w tym kontekście intensywnie zajmował się wytycznymi z 2006 r. [52] i zbadał, czy Komisja popełniła błąd, stosując te wytyczne, związana jest z zarzutami podniesionymi przez same FSL, LVP i PFCI w pierwszej instancji [53]. W żadnym razie nie można z tej okoliczności wyprowadzić wniosku, że Sąd czuł się związany tymi wytycznymi i nie widział możliwości ich przekroczenia [54]. Idąca w tym kierunku krytyka wyrażana przez wnoszące odwołanie oparta jest na oczywiście błędnym odczytaniu wyroku.

45 — Wyrok z dnia 7 stycznia 2004 r., Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 365.

46 — Zobacz w tym względzie moje opinie: w sprawie Nederlandse Federative Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Komisja, C-105/04 P, EU:C:2005:751, pkt 137; w sprawie Schindler Holding i in./Komisja, C-501/11 P, EU:C:2013:248, pkt 190; w sprawie Pilkington Group i in./Komisja, C-101/15 P, EU:C:2016:258, pkt 112; podobnie wyroki Schindler Holding i in./Komisja, C-501/11 P, EU:C:2013:522, pkt 155, 156; Kone i in./Komisja, C-510/11 P, EU:C:2013:696, pkt 40, 42.

47 — Wyroki: Baustahlgewebe/Komisja, C-185/95 P, EU:C:1998:608, pkt 128; Dansk Rørindustri i in./Komisja, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, EU:C:2005:408, pkt 244, 303; Papierfabrik August Koehler i in./Komisja, C-322/07 P, C-327/07 P i C-338/07 P, EU:C:2009:500, pkt 125.

48 — Wyroki: Baustahlgewebe/Komisja, C-185/95 P, EU:C:1998:608, pkt 128; Dansk Rørindustri i in./Komisja, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P, EU:C:2005:408, pkt 244, 303; Papierfabrik August Koehler i.in./Komisja, C-322/07 P, C-327/07 P i C-338/07 P, EU:C:2009:500, pkt 125).

49 — Wyroki: Weig/Komisja, C-280/98 P, EU:C:2000:627, pkt 63, 68; Sarrió/Komisja, C-291/98 P, EU:C:2000:631, pkt 97, 99; Alliance One International i Standard Commercial Tobacco/Komisja, C-628/10 P i C-14/11 P, EU:C:2012:479, pkt 58.

50 — Wyroki: E.ON Energie/Komisja, C-89/11 P, EU:C:2012:738, pkt 126; Schindler Holding i in./Komisja, C-501/11 P, EU:C:2013:522, pkt 165.

51 — Przywołany dodatkowo przez wnoszące odwołanie art. 6 EKPC nie stanowi, dopóki Unia nie przystąpi do EKPC, aktu prawnego, który może być bezpośrednio stosowany jako kryterium kontroli zgodności z prawem działań organów Unii; należy natomiast powoływać się jedynie na art. 47 karty praw podstawowych; zob. wyroki: z dnia 26 lutego 2013 r., Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, pkt 44; z dnia 18 lipca 2013 r., Schindler Holding i in./Komisja, C-501/11 P, EU:C:2013:522, pkt 32.

52 — Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2).

53 — Zobacz na przykład pkt 501 zaskarżonego wyroku.

54 — Chociaż – jak wyjaśnił to Trybunał – takie wytyczne nie są wiążące dla judykatury, to jednak sądy Unii mogą się nimi inspirować, gdy wykonują prawo nieograniczonego orzekania; wyroki: z dnia 6 grudnia 2012 r., Komisja/Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, pkt 80; z dnia 21 stycznia 2016 r., Galp Energía España i in./Komisja, C-603/13 P, EU:C:2016:38, pkt 90.

86. Wbrew temu, co zdają się przyjmować wnoszące odwołanie, Sąd nie był też poza tym zobowiązany do badania grzywny niezależnie od zarzutów i argumentów podniesionych w postępowaniu w pierwszej instancji przez FSL, LVP i PFCI. W tym względzie należy podkreślić, że wykonywanie nieograniczonego prawa orzekania nie jest równoznaczne z kontrolą z urzędu oraz że postępowanie przed sądami Unii jest postępowaniem kontradyktoryjnym [55].

87. Ostatecznie – jak się wydaje – głównym celem wnoszących odwołanie w ramach zarzutu trzeciego odwołania jest przyznanie takiego samego obniżenia grzywny wynoszącego 60%, jakie przyznano tytułem okoliczności łagodzącej uczestnikom północnoeuropejskiego kartelu bananowego [56].

88. Jednakże Sąd szczegółowo wyjaśnił, dlaczego w jego ocenie w niniejszej sprawie takie obniżenie grzywny nie wchodzi w rachubę [57].

89. Do zakresu zadań Trybunału nie należy zastępowanie ze względów słuszności własną oceną oceny dokonanej przez Sąd orzekający w ramach nieograniczonego prawa orzekania w przedmiocie kwoty grzywien nałożonych na przedsiębiorstwa z powodu naruszenia przez nie prawa Unii [58].

90. Przeciwnie, naruszenie prawa przez Sąd ze względu na nieodpowiednią wysokość grzywny należałoby stwierdzić, jedynie gdy „poziom sankcji jest nie tylko niewłaściwy, ale również nadmierny, a w efekcie nieproporcjonalny” [59]. Jednakże wnoszące odwołanie nie przedstawiły jakichkolwiek konkretnych informacji na występowanie takich okoliczności [60].

91. W sumie więc nie można zarzucić Sądowi naruszenia prawa w odniesieniu do wykonywania niegraniczonego prawa orzekania, a także naruszenia zasady skutecznej ochrony sądowej. Dlatego też zarzut trzeci odwołania jest bezzasadny.

D – *W przedmiocie pojęcia ograniczenia konkurencji ze względu na cel (zarzut czwarty odwołania)*

92. W czwartym i ostatnim zarzucie odwołania wnoszące odwołanie zajmują się pojęciem ograniczenia konkurencji ze względu na cel w rozumieniu art. 101 TFUE. Wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że w pkt 463–474 zaskarżonego wyroku – a w szczególności w pkt 466 – przyjął jako podstawę błędne rozumienie pojęcia ograniczenia konkurencji ze względu na cel, co doprowadziło do błędnego zakwalifikowania okoliczności faktycznych oraz naruszyło prawo do obrony FSJ, LVP i PFCI.

93. Niniejszy zarzut odwołania został podniesiony jako dalszej kolejności zarzut ewentualny. Zarzut ten podlega zbadaniu, gdyż wszelkie inne zarzuty odwołania, jak wynika to z powyższych wywodów, raczej nie zostaną uwzględnione.

94. Zarzut wnoszących odwołanie dotyczy głównie kwestii, że Sąd nie ocenił z niezbędną szczegółowością kontekstu gospodarczego i prawnego, w ramach którego miała miejsce inkryminowana praktyka uczestników kartelu.

55 — Wyroki: z dnia 8 grudnia 2011 r., Chalkor/Komisja, C-386/10 P, EU:C:2011:815, pkt 64; z dnia 10 lipca 2014 r., Telefónica i Telefónica de España/Komisja, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, pkt 213; z dnia 9 czerwca 2016 r., Repsol Lubricantes y Especialidades i in./Komisja, C-617/13 P, EU:C:2016:416, pkt 85.

56 — Zobacz w tym względzie pkt 544 i nast. zaskarżonego wyroku.

57 — Punkty 547–554 zaskarżonego wyroku.

58 — Wyroki: z dnia 22 listopada 2012 r., E.ON Energie/Komisja, C-89/11 P, EU:C:2012:738, pkt 125; z dnia 9 czerwca 2016 r., Repsol Lubricantes y Especialidades i in./Komisja, C-617/13 P, EU:C:2016:416, pkt 81.

59 — Wyroki: z dnia 22 listopada 2012 r., E.ON Energie/Komisja, C-89/11 P, EU:C:2012:738, pkt 126; z dnia 10 lipca 2014 r., Telefónica i Telefónica de España/Komisja, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, pkt 205; z dnia 9 czerwca 2016 r., Repsol Lubricantes y Especialidades i in./Komisja, C-617/13 P, EU:C:2016:416, pkt 82; z dnia 7 września 2016 r., Pilkington Group i in./Komisja, C-101/15 P, EU:C:2016:631, pkt 73; z dnia 14 września 2016 r., Trafilerie Meridionali/Komisja, C-519/15 P, EU:C:2016:682, pkt 56.

60 — Podobnie wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Repsol Lubricantes y Especialidades i in./Komisja, C-617/13 P, EU:C:2016:416, pkt 83.

1. Dopuszczalność

95. Komisja dostrzega w argumentacji wnoszących odwołanie nowy zarzut, który jest niedopuszczalny, gdyż FSJ, LVP i PFCI w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji poruszały zagadnienie kontekstu gospodarczego i prawnego jedynie w odniesieniu do antykonkurencyjnych *skutków* zarzucanej praktyki uczestników kartelu, lecz nie czyniły tego w odniesieniu do antykonkurencyjnego *celu*.

96. Taka ocena wydaje się być zbyt formalistyczna. Co prawda odwołanie nie może zmieniać przedmiotu postępowania przed Sądem i nie może zawierać nowych żądań (art. 170 § 1 regulaminu urzędowania)[61], jednakże w granicach istniejącego przedmiotu postępowania wnoszący odwołanie mogą podnieść każdy argument mający znaczenie[62] i w związku z tym w szczególności rozwinąć i doprecyzować swoją argumentację z pierwszej instancji[63].

97. Taka sytuacja ma miejsce w niniejszej sprawie: przedmiotem postępowania w pierwszej instancji była ogólnie kwestia antykonkurencyjnego charakteru inkryminowanych praktyk uczestników kartelu[64]. Z uwagi na to, że FSJ, LVP i PFCI – aczkolwiek powierzchownie – argumentowały przed Sądem, powołując się na kontekst gospodarczy i prawny swego zachowania, mogą w postępowaniu odwoławczym – nie rozszerzając w ten sposób przedmiotu postępowania – ponownie przywołać tę argumentację i ją pogłębić.

98. W związku z tym zarzut czwarty jest dopuszczalny.

2. Zasadność

99. Strony postępowania są zasadniczo zgodne co do tego, że w ramach art. 101 TFUE antykonkurencyjny cel danej praktyki powinien być oceniany między innymi z uwzględnieniem kontekstu gospodarczego i prawnego, w którym dana praktyka jest osadzona[65]. Przed Trybunałem spór toczy się jedynie o to, czy Sąd wystarczająco intensywnie zajmował się właśnie tym kontekstem gospodarczym i prawnym.

100. Stopień szczegółowości, z jakim Sąd musi zajmować się wskazanym kontekstem gospodarczym i prawnym, zależy jednak od charakteru zarzucanej przedsiębiorstwom praktyki. W wypadkach, w których antykonkurencyjny cel jest szczególnie oczywisty, analiza kontekstu gospodarczego i prawnego może z natury rzeczy ograniczyć się do tego, co jest ściśle konieczne[66].

61 — Zobacz też wyroki: z dnia 25 czerwca 2014 r., Nexans i Nexans France/Komisja, C-37/13 P, EU:C:2014:2030, pkt 45; z dnia 9 czerwca 2016 r., Repsol Lubricantes y Especialidades i in./Komisja, C-617/13 P, EU:C:2016:416, pkt 58.

62 — Wyroki: z dnia 18 stycznia 2007 r., PKK i KNK/Rada, C-229/05 P, EU:C:2007:32, pkt 66; z dnia 18 listopada 2010 r., NDSHT/Komisja, C-322/09 P, EU:C:2010:701, pkt 41, 42.

63 — Podobnie wyroki: 10 września 2009 r., Akzo Nobel i in./Komisja, C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 39; z dnia 29 września 2011 r., Elf Aquitaine/Komisja, C-521/09 P, EU:C:2011:620, pkt 36; podobnie wyrok z dnia 9 czerwca 2016 r., Repsol Lubricantes y Especialidades i in./Komisja, C-617/13 P, EU:C:2016:416, pkt 59–61.

64 — Sam Sąd badał zagadnienie antykonkurencyjnego celu oraz antykonkurencyjnego skutku w tej samej sekcji zaskarżonego wyroku; zob. w tym względzie tytuł przed pkt 463 owego wyroku.

65 — Wyroki: z 4 czerwca 2009 r., T-Mobile Netherlands i in., C-8/08, EU:C:2009:343, pkt 27; z dnia 19 marca 2015 r., Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, pkt 117; z dnia 20 stycznia 2016 r., Toshiba Corporation/Komisja, C-373/14 P, EU:C:2016:26, pkt 27.

66 — Wyrok z dnia 20 stycznia 2016 r., Toshiba Corporation/Komisja, C-373/14 P, EU:C:2016:26, pkt 29.

101. Właśnie taki szczególnie oczywisty antykonkurencyjny cel można stwierdzić, gdy konkurenci dokonują pomiędzy sobą ustaleń cen swoich wyrobów [67] lub gdy wymieniają poufne informacje, które mają znaczenia dla kształtowania cen [68]. Wbrew stanowisku wnoszących odwołanie art. 101 TFUE zakazuje nie tylko porozumień cenowych, ale też wymiany poufnych informacji dotyczących kształtowania cen [69].

102. W tym stanie rzeczy nie można w niniejszej sprawie zarzucić Sądowi, że nie zajmował się w wystarczająco intensywny sposób kontekstem gospodarczym i prawnym zarzucanej praktyki.

103. Zasadnicza różnica pomiędzy zamierzonymi i spowodowanymi ograniczeniami konkurencji w rozumieniu art. 101 TFUE zostałaby zatarta, gdyby od organów ochrony konkurencji lub od sądów zajmujących się zagadnieniami konkurencji wymagano intensywnego omawiania kontekstu gospodarczego i prawnego także w wypadku praktyk przedsiębiorstw mających charakter zmowy, których sprzeczność z zasadami uczciwej konkurencji jest oczywista.

104. Niezależnie od powyższego należy wskazać, że żaden z elementów kontekstu, za pomocą których wnoszące odwołanie próbują konkretnie przedstawić brak szkód dla konkurencji wywołanych przez wymianę informacji, nie jest szczególnie przekonujący.

105. Po pierwsze, okoliczność, że dla bananów obowiązuje organizacja rynku w ramach wspólnej polityki rolnej, nie daje wolnej ręki dla porozumień cenowych lub wymiany poufnych informacji mających znaczenie dla cen pomiędzy konkurentami. Przeciwnie, właśnie na rynku, na którym z uwagi na ingerencje regulacyjne istnieje jedynie ograniczona swoboda konkurencji, należy zdecydowanie sprzeciwiać się wszelkim machinacjom przedsiębiorstw, które mogą ograniczyć to, co pozostało z wolnej konkurencji.

106. Po drugie, nie ma znaczenia częstotliwość wymiany poufnych informacji pomiędzy konkurentami. Już jednorazowa wymiana informacji może zgodnie z orzecznictwem stanowić podstawę dla stwierdzenia naruszenia i nałożenia grzywny, jeżeli po tej wymianie informacji zainteresowane przedsiębiorstwa pozostały aktywne na rynku [70]. Częstotliwość i regularność wymiany informacji mających antykonkurencyjny cel może co najwyżej mieć pewien wpływ na wysokość grzywny [71].

107. Po trzecie, także informacje wnoszących odwołanie wskazujące na ich małą wielkość i niewielki udział w europejskim rynku bananów nie zmieniają antkonkurencyjnego charakteru celu ich praktyk. Porozumienie mogące naruszać handel między państwami członkowskimi i mające antykonkurencyjny cel stanowi bowiem – z uwagi na swój charakter i bez względu na to, jakie są jego konkretne skutki – odczuwalne ograniczenie konkurencji [72]. Zakaz praktyk antykonkurencyjnych o charakterze zmowy, tak jak został on określony w art. 101 TFUE, dotyczy w takim samym stopniu małych i dużych przedsiębiorstw oraz małych i dużych rynków.

108. Wreszcie nie występuje też naruszenie prawa do obrony, jeżeli Sąd zrezygnował z dogłębnej analizy kontekstu gospodarczego i prawnego badanej praktyki. Prawo do obrony (w postępowaniu administracyjnym) oraz zasada kontradyktoryjności postępowania (w postępowaniu sądowym) są zachowane, jeżeli wszystkie strony postępowania miały wystarczającą możliwość przedstawienia

67 — Wyroki: z dnia 30 stycznia 1985 r., Clair, 123/83, EU:C:1985:33, pkt 22; z dnia 11 września 2014 r., CB/Komisja, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, pkt 51; z dnia 19 marca 2015 r., Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, pkt 115.

68 — Wyroki: z dnia 4 czerwca 2009 r., T-Mobile Netherlands i in., C-8/08, EU:C:2009:343, pkt 32–37; z dnia 19 marca 2015 r., Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, pkt 119–124.

69 — Ibidem.

70 — Wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r., T-Mobile Netherlands i in., C-8/08, EU:C:2009:343, pkt 58, 59; zob. też wyroki: z dnia 8 lipca 1999 r., Komisja/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, pkt 121 i Hüls/Komisja, C-199/92 P, EU:C:1999:358, pkt 162.

71 — Zobacz uzupełniająco moje opinie: w sprawie T-Mobile Netherlands i in., C-8/08, EU:C:2009:110, pkt 97–107; w sprawie Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2014:2437, pkt 125.

72 — Wyrok z dnia 13 grudnia 2012 r., Expedia, C-226/11, EU:C:2012:795, pkt 37.

swojego stanowiska. Prawa proceduralne o takim charakterze nie mogą zostać naruszone jedynie przez to, że Sąd dojdzie do merytorycznego wniosku niezgodnego z przekonaniami jednej ze stron lub kilku stron postępowania. Właściwa merytoryczna ocena praktyki stanowiącej przedmiot zarzutu nie jest bowiem zagadnieniem o charakterze proceduralnym, lecz o charakterze materialno-prawnym.

109. W sumie więc także zarzut czwarty odwołania jest bezzasadny.

E – *Podsumowanie*

110. Jako że żaden z zarzutów podniesionych przez wnoszące odwołanie nie jest zasadny, należy oddalić odwołanie w całości.

VI – W przedmiocie kosztów

111. Zgodnie z art. 184 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem jeżeli odwołanie jest bezzasadne, Trybunał rozstrzyga o kosztach.

112. Zgodnie z art. 138 § 1 i 2 w związku z art. 184 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę; jeżeli więcej niż jedna strona przegrała sprawę, Trybunał rozstrzyga o podziale kosztów. Ponieważ Komisja złożyła odpowiednie wnioski, a wnoszące odwołanie przegrały sprawę, należy obciążyć je kosztami postępowania. Powinny one pokryć je solidarnie, ponieważ wniosły odwołanie wspólnie.

VII – Wnioski

113. W świetle powyższych rozważań proponuję Trybunałowi, aby orzekł w następujący sposób:

1) Odwołanie zostaje oddalone.

2) Wnoszące odwołanie pokrywają solidarnie koszty postępowania.